

Tema 3 – Centralgården og de 19 staldgårde

I 1930'erne var 30 procent af alle kvægbesætninger i Danmark ramt af kvægtuberkulose. Det svarer til 6 millioner kvier! Det var et kæmpe problem for den danske eksport af landbrugsvarer som kød, mælk, korn, som tilsammen udgjorde mere end 40 procent af Danmarks samlede eksport.

Kvægtuberkulosen fik køerne til at hose og få hævelser omkring yveret. Sygdommen førte ofte til sult og kvæget blev derfor magert og kunne dø. Tuberkulose er meget smitsomt, og det var særligt et problem, idet tuberkulose kan smitte mennesker gennem fødevarer.

Karantænestation

Derfor oprettede man i 1935 Centralgården midt i Store Vildmose. Centralgården skulle fungere som karantænestation for raske kvier. Landmænd med kvæg kunne adskille syge og raske kvæg, og sende de raske dyr til Centralgården. Kvierne skulle ved modtagelsen på Centralgården være mindst 1 år gamle, og 8 dage inden afrejsen til Centralgården blev alle kvier testet for sygdommen og deres dyrlægeattest blev sendt til Centralgårdens inspektør. Ved ankomsten blev kvierne atter testet, dette gentog sig igen 14 dage efter ankomsten. Dyrene skulle være i Vildmosen i to somre og en vinter, under tilsyn af dyrlæger. Når kvæget var rensat for sygdom, kunne de sendes retur til landmændene.

Centralgården og de 19 staldgårde

Til Centralgården blev der bygget 19 staldgårde rundt i Store Vildmose. Alle 19 var identiske og hver staldgård havde plads til 100 kvier. Derudover var der på selve Centralgården plads til 100 kvier og en tyr.

Der var altså omkring 2000 kvier på stalde om vinteren. Kvierne blev i løbet af efteråret og vinteren gjort drægtige, hvilket betød at der om sommeren var op til 4000 kvier på gårdene.

På hver staldgård var der ansat en fodermester, som boede på gården. De mange medhjælpere fra Centralgården blev hver dag sendt ud til staldgårdene.

På Centralgården var der bolig for ca. 70 medhjælpere. Medhjælperne var landbrugselever typisk i alderen omkring 20 år. De boede på værelser to og to. Derudover boede også en inspektør, to arbejdsledere, to forvaltere, to foderkarle, en husjomfru og 5-8 køkkenpiger. Desuden var der om sommeren tilknyttet ca. 40 daglejere - om vinteren kun halvdelen.

En almindelig dag for landbrugseleverne startede klokken 6.30 med fælles morgenmad og klokken 7:00 startede arbejdsdagen. Eleverne blev delt i sjak på 5-10 mand og kørt ud på deres tildelte plads på en af de 19 staldgårde. Arbejdsdagen varede til klokken 17:00, hvorefter eleverne kunne nyde lidt fritid. Klokken 21:30 blev der serveret aftenkaffe og sunget fællessang.

Efter tuberkulosen

Sidst i 1940'erne var kvægtuberkulosen udryddet. Centralgården blev derefter drevet videre som en forsøgsgård for planteavl. De 19 staldgårde ligger der endnu, men gennem årene er mange udbygget og renoveret til mere moderne og tidssvarende boliger. Mange har fået opført store haller til kartoffelavl, og området er i dag mest kendt for de typer vildmosekartofler som dyrkes her.

I 1965 blev Centralgården overtaget af Aabybro Realskole for at blive omdannet til kostskole, men ikke længe efter blev den afhændet til det daværende Aabybro Kommune som lejede den til

Dette materiale er støttet af CANAPE, et Interreg projekt støttet af den Europæiske Unions Regionale Udviklingsfond

indenrigsministeriet. Indenrigsministeriet oprettede militærnægterlejr på Centralgården, hvilket kun varede et halvt år, da bygningerne tog for meget skade.

I 1982 blev der startet økologisk landbrugsskole på stedet, hvilket var funktionen indtil 2003. Fra 1993 til 2003 havde Jammerbugt Kommune tilmed naturskole i den ene bygning. Siden 2003 har forskellige efterskoler været på Centralgården, og i dag hedder efterskolen Ryå Efterskole.

Dette materiale er støttet af CANAPE, et Interreg projekt støttet af den Europæiske Unions Regionale Udviklingsfond

Kilde 1 – De danske mejeriforeningers fællesorganisation

"Opdrættelsescentralen eller Centralgården blev oprettet som et led i kampen for kvægtuberkulosens udryddelse. Den blev oprettet under et samarbejde mellem De Danske mejeriforeningers fællesorganisation og den danske stat. Centralgårdens formål var at yde en hjælp til besætningsejere, som efter foretagen tuberkulinprøve ønsker, at rense deres besætninger for tuberkulose, men som ikke på anden måde har let adgang til, at gennemføre den absolutte adskillelse mellem de sunde ungdyr og de eventuelt smittede dyr, som er en forudsætning for tuberkulosens udryddelse."

De danske mejeriforeningers fællesorganisation, 1937

Kilde 2 – Filmklip: Centralgården som forsøgsstation

Se filmklippet på dette link

<https://www.danmarkpaafilm.dk/klip/fra-forsogslaboratoriets-arbejdsmark-00230882-00261298>

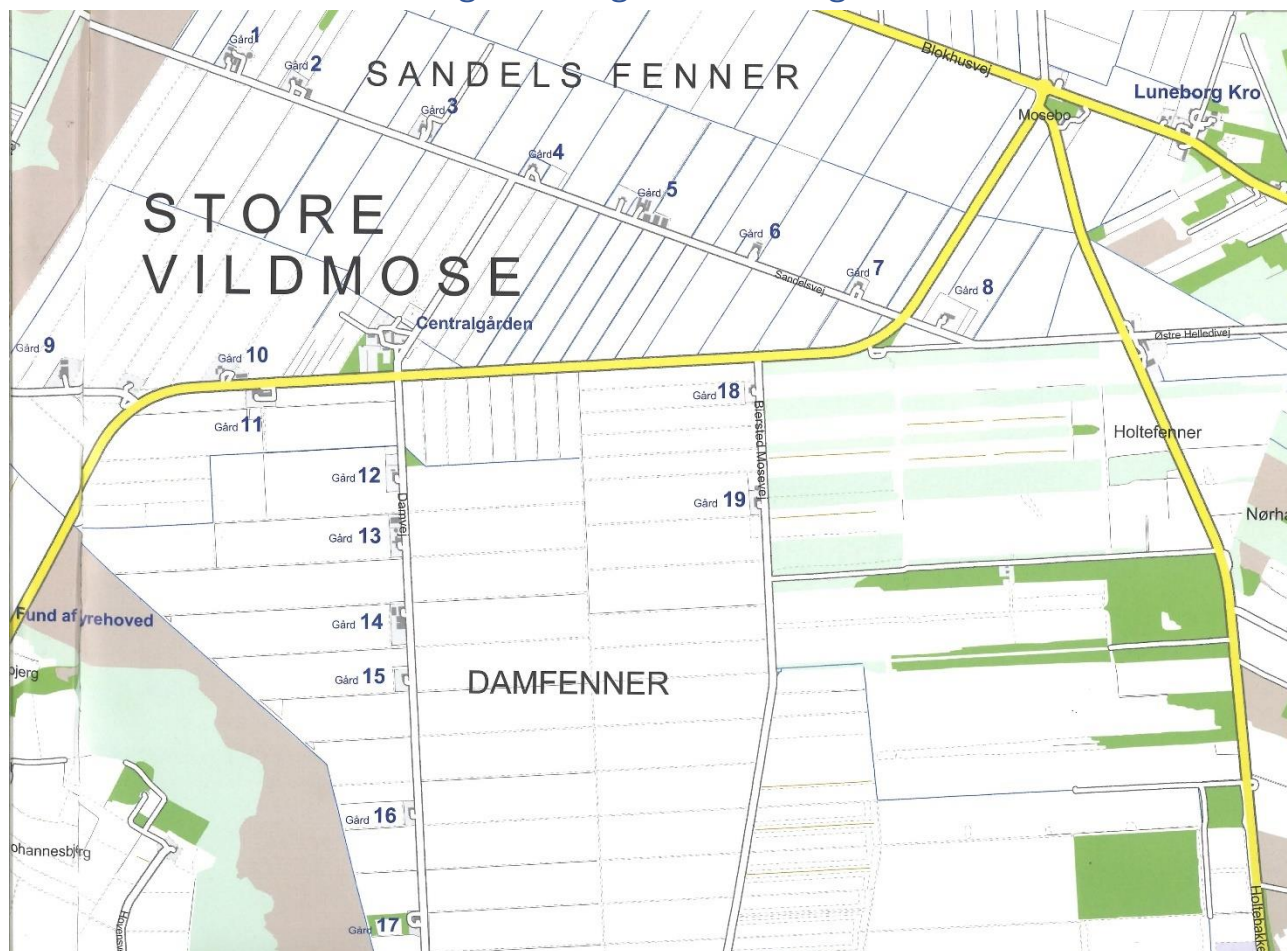
Dette materiale er støttet af CANAPE, et Interreg projekt støttet af den Europæiske Unions Regionale Udviklingsfond

Interreg
North Sea Region
CANAPE
European Regional Development Fund

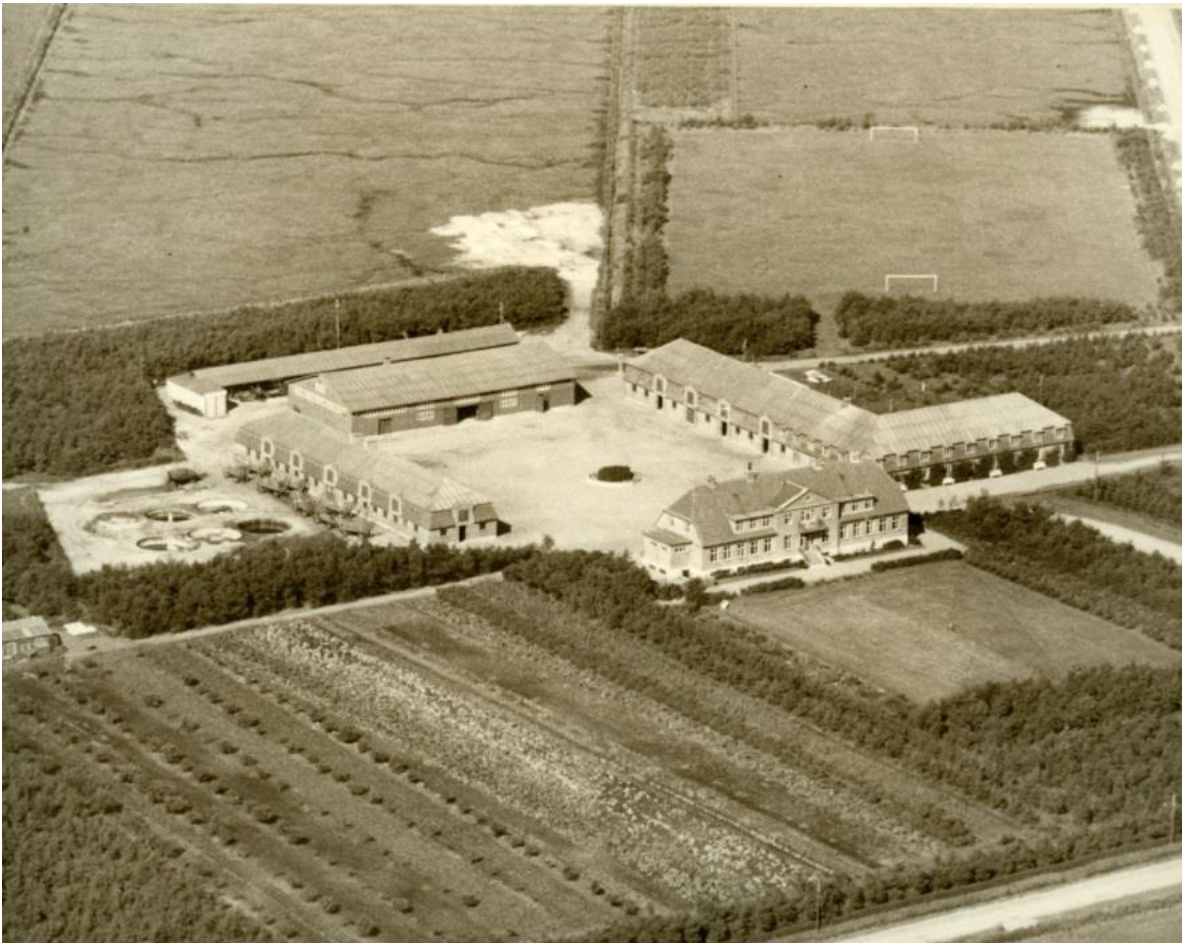
EUROPEAN UNION

Billede – Kort over Centralgården og de 19 staldgårde

Dette materiale er støttet af CANAPE, et Interreg projekt støttet af den Europæiske Unions Regionale Udviklingsfond

Billede – Centralgården set fra luften i 1948.

Dette materiale er støttet af CANAPE, et Interreg projekt støttet af den Europæiske Unions Regionale Udviklingsfond

Billede – Medhjælpere i år 1940 foran hovedbygningen

Dette materiale er støttet af CANAPE, et Interreg projekt støttet af den Europæiske Unions Regionale Udviklingsfond

Filmklip – Kreaturer i Store Vildmose

Se filmen med filnavnet Tema 3 - Kreaturer i Store Vildmose.

Dette materiale er støttet af CANAPE, et Interreg projekt støttet af den Europæiske Unions Regionale Udviklingsfond

Opgave til Centralgården

Undersøg, de forskellige navne på kvæg. Hvad er forskellen på en kvie, en kalv, en ko og en tyr?

Læs teksterne og forklar med tre sætninger, hvorfor Centralgården blev opført.

Landmænd, der fik sendt kvæg til Centralgården skulle betale 75 kroner for hver sommer, og 100 kroner for hver vinter kvæget var på ophold. Hvor meget skulle landmændene betale i alt? Gå på internettet og undersøg, hvor meget det beløb svarer til i dag.